

STORTINGET

Representantforslag 240 S

(2025–2026)

fra stortingsrepresentantene Mathilde Tybring-Gjedde, Monica Molvær og Ola Svenneby

Dokument 8:240 S (2025–2026)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mathilde Tybring-Gjedde, Monica Molvær og Ola Svenneby om å beholde og forbedre nasjonale prøver og kartleggingsprøver

Til Stortinget

Bakgrunn

Forslagsstillerne vil ha en kunnskapsskole der alle elever får tid og ro til å lære det grunnleggende først: lesing, skriving og regning – uavhengig av hvor de bor og hvilken skole de går på.

For at skolen skal lykkes med sitt samfunnsoppdrag, er det behov for godt lederskap på alle nivåer og sterke profesjonsfellesskap der lærere, skoleledere og andre ansatte har tid til å samarbeide om skolens kjerneoppgave: god undervisning. Det forutsetter også profesjonelle skoleeiere som gir skolene gode rammer og systematisk oppfølging i arbeidet med kvalitetsutvikling og elevenes læring.

En god skole bygges i fellesskap. Det er ikke et ansvar den enkelte lærer skal bære alene. Skal lærere, skoleledere, skoleeiere og nasjonale myndigheter kunne ta dette ansvaret, må de ha kunnskap om elevenes læringsresultater. Derfor trengs det nasjonale prøver og kartleggingsprøver som gjør det mulig å følge utviklingen over tid, støtte skoler med større utfordringer og lære av dem som lykkes.

Forslagsstillerne mener at kunnskap om skolen er en forutsetning for kvalitet i skolen.

Kunnskap og åpenhet er en forutsetning for kvalitet

Dagens nasjonale prøver har et dobbelt formål: De skal gi styringsinformasjon til lokale og nasjonale myndigheter, og de skal støtte lærerne i arbeidet med elevenes læring.

Prøvene gir sammenlignbar informasjon om utviklingen i elevenes lese- og regneferdigheter. Denne kunnskapen brukes av forskere, nasjonale skolemyndigheter, skoleeiere, skoleledere og lærere til å utvikle og forbedre skolen. Den gjør det mulig å følge opp skoler og kommuner med større utfordringer, sette inn tiltak og lære av dem som har lykket med å løfte elevenes resultater.

Nasjonale prøver bidrar også til en kunnskapsbasert debatt om norsk skole, som også foreldre, lokalsamfunn, media og forskningsmiljøer kan delta i. Offentlig statistikk og åpenhet om elevenes resultater er viktig i et demokratisk samfunn, både for tilliten til skolen og for muligheten til å diskutere hvordan den kan bli bedre.

Lesing og regning er grunnleggende ferdigheter og en forutsetning for læring i alle fag. Det er en klar sammenheng mellom elevenes resultater på nasjonale prøver og sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring. Fullføring av videregående har igjen betydning for deltakelse i arbeidslivet og for psykisk og fysisk helse. Nasjonale prøver kartlegger derfor en sentral del av skolens samfunnsoppdrag og gir viktig kunnskap om hvorvidt elevene lærer det de skal.

Uten nasjonale prøver vil man i langt mindre grad vite om elevene mestrer grunnleggende ferdigheter før de får standpunkt- og eksamenskarakterer i 10. trinn. Da vil mange elever ha fått store kunnskapshull som det er vanskelig å tette, og mange vil ha mistet mestringsfølelsen og selvtilliten som elev. Forslagsstillerne frykter at

dette vil føre til større forskjeller mellom elever, skoler og kommuner.

Betydningen av aktive skoleeiere og nasjonale skolemyndigheter

Forslagsstillerne vil understreke betydningen av at skoler er lærende organisasjoner, der lærere, skoleledere og skoleeiere samarbeider om kvalitetsutvikling. Det krever et felles kunnskapsgrunnlag som kan brukes i kvalitetsdialogen på tvers av nivåer og aktører.

Skoleeierne har det overordnede ansvaret for at elevene får den opplæringen de har krav på. Forskning viser at sammenlignbar informasjon på overordnet nivå er viktig i dette arbeidet. Den gir grunnlag for å ta beslutninger om satsingsområder og utviklingstiltak, og for å følge med på elevenes progresjon gjennom opplæringsløpet. Kommunene trenger derfor gode kartleggingsverktøy som kan brukes til å vurdere og utvikle kvalitet i opplæringen, og til å støtte elever og skoler med større utfordringer.

I Rambøll-undersøkelsen (2023a) oppgir nesten alle kommunale skoleeiere at de bruker nasjonale prøver (99 prosent), standpunkt karakterer (91 prosent), kartleggingsprøver i lesing på 3. trinn (87 prosent) og kartleggingsprøver i regning på 3. trinn (86 prosent) for å følge med på elevenes utvikling og sette langsiktige mål.

Også nasjonale myndigheter bruker informasjon fra nasjonale prøver, internasjonale undersøkelser, standpunkt- og eksamens karakterer, samt forskning og evalueringer, som grunnlag for politikkutvikling og prioriteringer. Slike data brukes blant annet til å vurdere hvilke kommuner som bør omfattes av Utdanningsdirektoratets oppfølgingsordning, og til å begrunne og utforme større nasjonale satsinger, som leseløft eller realfagsatsinger.

Regjeringen er i ferd med å avskaffe nasjonale prøver

Forslagsstillerne er bekymret for at regjeringen er i ferd med å avvikle dagens nasjonale prøver og erstatte dem med såkalte læringsstøttende prøver. Slike prøver skal bare være et verktøy for lærerne i klasserommet, og vil ikke lenger gi systematisk kunnskap om elevenes lese- og regneferdigheter på skole- og kommunenivå.

Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utvikle de nye prøvene. I direktoratets delleveranse 1, oversendt Kunnskapsdepartementet i desember 2025, beskrives fire mulige scenarioer.

Scenario A bygger på at dagens prøver i hovedsak er gode, men at skolene trenger bedre støtte for å bruke dem mer aktivt i undervisningen og i profesjonsfellesskapet. I dette scenarioet videreføres prøvenes funksjon

som styringsinformasjon for lokale og nasjonale myndigheter, samtidig som støtteressurser og resultatvisning forbedres.

De tre øvrige scenarioene innebærer at prøvene blir frivillige for lærere og skoler. Da vil de ikke lenger kunne gi styringsinformasjon på skole-, kommune- eller nasjonalt nivå. Det vil svekke muligheten til å følge utviklingen i elevenes ferdigheter, sammenligne resultater mellom skoler og lære av dem som lykkes.

Forslagsstillerne er svært bekymret for at regjeringen dermed vil frata forskere, nasjonale myndigheter og skoleeiere nødvendig kunnskap om situasjonen i norsk skole. Uten nasjonale prøver blir det vanskeligere både å lære av skolene som lykkes, og å støtte dem som har svakere resultater. Det vil også svekke kommunenes grunnlag for skoleutvikling i samarbeid med skoleledere og profesjonsfellesskap.

Beholde kartleggingsprøve i lesing og regning på 3. trinn.

Regjeringen har vedtatt å fjerne kartleggingsprøvene på 1. og 2. trinn og erstatte dem med frivillige verktøy som lærerne kan bruke dersom de ønsker det. Regjeringen har også signalisert at de vurderer å avvikle kartleggingsprøvene i lesing og regning på 3. trinn. Forslagsstillerne mener dette vil være en uheldig utvikling og advarer sterkt mot det.

Både norsk og internasjonal forskning viser at stadig flere elever strever med lesing og regning, samtidig som de sosiale forskjellene øker. Norske barn har lavere leselest enn før, og flere presterer under kritisk nivå. Svakere leseferdigheter rammer dessuten læringen i andre fag og henger sammen med lavere sannsynlighet for å fullføre videregående opplæring og økt risiko for utenfor-skap.

Gode kartleggingsprøver tidlig gjør det mulig å fange opp elever som trenger ekstra støtte tidlig, enten det gjelder avkodning, ordforråd, leseflyt, leseforståelse eller grunnleggende regneferdigheter. Når elever får tilpasset oppfølging og opplever framgang, styrkes både mestingsfølelse og motivasjon. Dette er særlig viktig de første skoleårene.

Standardiserte kartleggingsprøver gir lærerne et felles verktøy, uavhengig av skole og kommune. Det reduserer risikoen for tilfeldig praksis, gjør det lettere å prioritere elever med størst behov og kan bidra til sosial utjevning.

Kartleggingsprøvene gir også skoleeiere og skoleledelse et bedre grunnlag for å prioritere ressurser. Når skoleeier vet mer om elevenes behov, blir det lettere å velge undervisningsmaterieell, læringsressurser og kompetansetiltak som treffer. Kartleggingsprøvene kan dessuten være et godt utgangspunkt for faglig samar-

beid mellom lærere og for å synliggjøre behov for kompetanseutvikling i profesjonsfellesskapet.

Blant de kommunale skoleeierne oppgir 73 prosent at de obligatoriske kartleggingsprøvene i lesing og regning for 3. trinn i stor eller i svært stor grad er nyttige i arbeidet deres med å vurdere og utvikle kvaliteten i opplæringen (Bergene mfl., 2023). I Rambøll-undersøkelsen ble det gjort tilsvarende funn (Rambøll, 2023a).

Forbedre nasjonale prøver og kartleggingsprøver

Forslagsstillerne vil understreke at nasjonale prøver og statlige kartleggingsprøver gjerne kan forbedres. Det er viktig at prøvene gir relevant informasjon og god støtte til lærernes faglig-pedagogiske arbeid. Det er også viktig at resultatene ikke brukes til unødvendig detaljstyring.

Forslagsstillerne er derfor positive til bedre støttemateriell og bedre resultatvisning. Men at enkelte aktø-

rer forenkler framstillingen eller oppfølgingen av resultatene, er ikke et argument for å avskaffe prøvene eller gjøre utviklingen i norsk skole mindre synlig.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen beholde og forbedre nasjonale prøver, slik at det fortsatt er mulig å ha sammenlignbar kunnskap om elevenes lese- og regneferdigheter på skolenivå og følge utvikling over tid.
2. Stortinget ber regjeringen beholde kartleggingsprøvene i regning og lesing i 3. trinn, slik at det er mulig å støtte elever, skoler og kommuner med større utfordringer.

26. mars 2026

Mathilde Tybring-Gjedde

Monica Molvær

Ola Svenneby

